

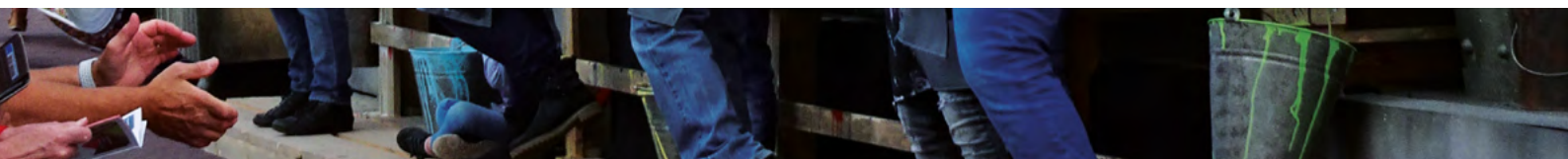
Activiteitenverslag

2018

KENNISCENTRUM
IMMATERIEEL
ERFGOED
NEDERLAND

Verbreiding
Verdieping
VERSTERKING
Verbinding

} van Immaterieel Erfgoed

Bloemencorso in Zundert

Een jaar met een internationale blik

1 februari 2019

Arnhem, Bergen op Zoom, Berlijn (Duitsland), Bern (Zwitserland), Burgh-Haamstede, Culemborg, Deventer, Gelselaar, Haarlem, Kralendijk (Bonaire), Lelystad, Noardburgum, Oranjestad (Aruba), Oranjestad (Sint Eustatius), Palermo (Italië), Paramaribo (Suriname), Philipsburg (Sint Maarten), Port Louis (Mauritius), Rijssen, Rotterdam, Saba, Utrecht, Valetta (Malta), Velp, Willemstad (Curaçao), Woerden, Workum, Zierikzee: het is een indrukwekkende rij locaties in Nederland en ver daarbuiten waar Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland in 2018 actief was in IE-dagen, provinciale informatiedagen, conferenties, verkenningen, UNESCO-bijeenkomsten, festiviteiten ter gelegenheid van een bijschrijving in de Inventaris, AmbachtenLabs, en dergelijke...

In dit Activiteitenverslag blikken we kort terug op de tournee langs al die plaatsen, maar willen we ook een beeld geven van de vele activiteiten die zich meer achter de schermen afspeelden. Onze missie voor de jaren 2017-2020, 'Verbreding, Verdieping en Verbinding van Immaterieel Erfgoed', stond ook in 2018 centraal, maar we kunnen er door die vele activiteiten op locatie, in Nederland, in het Nederlands Caribisch gebied en in het buitenland gerust ook het trefwoord 'Versterking' aan toevoegen.

Namens het team van het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland
— *Leo Adriaanse, directeur*

Beeld voorkant en achterkant: Brabantsedag in Heeze

Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed
Nederland is onderdeel
van het Nederlands Openluchtmuseum
in Arnhem

Minister maakt kennis met immaterieel erfgoed

Op 22 januari bracht minister Ingrid van Engelshoven een werkbezoek aan de West-Kruiskade in Rotterdam, om geïnformeerd te worden over immaterieel erfgoed en de erfgoedgemeenschappen erachter. Verschillende erfgoedbeoefenaars waren aanwezig, die met passie vertelden over het immaterieel erfgoed dat zij willen doorgeven. Natuurlijk vertegenwoordigers van de Alliantie West-Kruiskade zelf, waarmee het Kenniscentrum

Wij informeerden de minister over de versterking van immaterieel erfgoed

Leo Adriaanse gaf op 22 januari uitleg aan minister Ingrid van Engelshoven over immaterieel erfgoed en het 2003 UNESCO Verdrag.

<<< Tijdens de bijeenkomst in Rotterdam ontmoette de minister een aantal jonge beoefenaars van immaterieel erfgoed.

sinds 2015 een samenwerking heeft en momenteel optrekt binnen de onderzoekslijn 'Immaterieel Erfgoed & Superdiversiteit'. Daarnaast vertegenwoordigers van ambachtelijke disciplines, met een toelichting op het AmbachtenLab en enkele jonge beoefenaars van immaterieel erfgoed, zoals Geneitha Russel (Queen van het Zomercarnaval in Rotterdam) en Christa Bruggenkamp (Mevrouw de Molenaar, die in 2017 deel uit maakte van de Nederlandse delegatie in Zuid-Korea bij de voordracht van het Ambacht van Molenaar voor de Representatieve Lijst van het UNESCO Verdrag inzake de Bescherming van Immaterieel Cultureel Erfgoed).

Vanuit het Kenniscentrum informeerden wij de minister over de wijze waarop sinds 2012 wordt gewerkt aan de implementatie van het 2003 UNESCO Verdrag en de versterking van immaterieel erfgoed in Nederland.

Aandacht voor immaterieel erfgoed in het landelijk beleid

Op 12 maart stuurde minister Van Engelshoven haar cultuurbrief 'Cultuur in een open samenleving' naar de Tweede Kamer, een uitwerking van de plannen in het regeerakkoord over de waarde van cultuur. Immaterieel erfgoed neemt hierin een substantiële rol in. De minister stelt jaarlijks 1 miljoen euro beschikbaar voor immaterieel erfgoed via het Fonds voor Cultuurparticipatie (totaal 3 miljoen). Zij moedigt daarbij een eigentijdse en brede benadering aan, maar ook nieuw gebruik van traditionele ambachten en de inzet van immaterieel erfgoed voor de kwaliteit van de leefomgeving. Op 22 juni herhaalde de minister deze visie in haar beleidsbrief 'Erfgoed telt - de betekenis van erfgoed voor de samenleving'. In deze brief lag de nadruk niet alleen bij instandhouding en herbesteding, zoals in de afgelopen jaren,

Immaterieel Erfgoed verbindt mensen van diverse afkomst met elkaar

maar ook op erfgoed binnen de leefomgeving en de verbindende kracht van erfgoed: “Immaterieel erfgoed verbindt mensen van diverse herkomst met elkaar en vergroot de betrokkenheid bij erfgoed.”

Op uitnodiging van het Fonds voor Cultuurparticipatie droeg het Kenniscentrum een aantal beoefenaars van immaterieel erfgoed voor om deel te nemen aan een drietal rondetafelbesprekingen in mei en juni, gericht op de totstandkoming van een nieuwe Regeling Immaterieel Erfgoed en nam zelf ook deel. In september adviseerden wij het Fonds met betrekking tot een verdere uitwerking van de regeling.

Nederland gekozen in het Intergouvernementeel Comité

Tijdens de zevende Algemene Vergadering van het 2003 UNESCO Verdrag van 4 tot en met 6 juni in Parijs, werd het Koninkrijk der Nederlanden gekozen tot lid van het Intergouvernementeel Comité van dit verdrag. Het Intergouvernementeel Comité bestaat uit 24 van de 178 lidstaten. Nederland maakt hiervan nu vier jaar lang onderdeel uit. Het Comité heeft als taak om de doelen van het verdrag te promoten, goede voorbeelden van bescherming van immaterieel erfgoed zichtbaar te maken en maatregelen te nemen om immaterieel erfgoed levend te houden. Ook onderzoekt het Comité voordrachten van lidstaten voor inschrijving op de lijsten van het verdrag en schrijft die wel of niet in. Het Kenniscentrum

ondersteunt de Permanente Vertegenwoordiging van het Koninkrijk der Nederlanden bij UNESCO in dit Comité.

Van 26 november tot en met 1 december kwam het Intergouvernementeel Comité voor haar dertiende vergadering bijeen in Port Louis, Mauritius. Het Kenniscentrum was hierbij aanwezig. Tijdens deze vergadering werden 39 elementen toegevoegd aan de internationale lijsten van het verdrag. Opvallend element hierbij was de toevoeging van Ssirum, een traditionele vorm van worstelen in Noord- en Zuid Korea. Wat bijzonder was, is dat het een gezamenlijke voordracht was van twee voorheen zeer onverzoenlijke landen. UNESCO heeft het bevorderen van vrede zeer hoog op de agenda staan. Daarnaast was een belangrijk agendapunt de bespreking van ‘Immaterieel erfgoed in noodsituaties’ en hoe daarmee om te gaan. Ten slotte was er ook veel aandacht voor de rol van NGO’s in deze conventie, waarvan het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland er een is. In de marge van de grote UNESCO-vergadering waren er diverse bijeenkomsten van het zogenoemde ICH NGO Forum, onder meer van de Working Group Research, waarvan het Kenniscentrum de coördinator is.

In Mauritius werd Ssirum, een traditionele vorm van worstelen in Noord- en Zuid Korea, toegevoegd aan de Representatieve Lijst. Audrey Azoulay, directeur-generaal van UNESCO, kwam speciaal naar de vergadering om de twee voorheen zeer onverzoenlijke landen samen te brengen voor deze voordracht.

Kennisagenda 2017-2020

Op 9 november 2018 presenteerde het Kenniscentrum in de Gelderlandfabriek in Culemborg de Kennisagenda 2017-2020, met als titel 'Immaterieel Erfgoed als proeftuin van een mondialiserende samenleving'. Er waren 120 deelnemers. In de Kennisagenda zijn door het team Kennisontwikkeling, in samenwerking met een groot aantal partnerorganisaties, vijf onderzoekslijnen uitgewerkt: 1. Controversieel Immaterieel Erfgoed; 2. Immaterieel Erfgoed & Superdiversiteit; 3. Immaterieel Erfgoed & Jongerenculturen; 4. Immaterieel & Materieel Erfgoed; 5. Immaterieel Erfgoed & Toerisme. In de voorbereiding op de totstandkoming van de Kennisagenda belegde het team Kennisontwikkeling gedurende 2018 workshops tijdens de IE-dagen (onder meer over Controversieel Immaterieel Erfgoed op 14

Immaterieel Erfgoed als proeftuin van een mondialiserende samenleving

handvatten en kennis te ontwikkelen als antwoord op uitdagingen en vraagstukken uit de praktijk. Daarbij hanteert het Kenniscentrum de methode die internationaal bekend staat als 'participatory research', waarbij in alle fasen van het onderzoek de erfgoedgemeenschappen zoveel mogelijk betrokken worden. Deze 'bottom up approach', waaraan de 2003 UNESCO Conventie mede haar kracht ontleent, is ook voor andere erfgoedsectoren van belang, die streven naar meer publiekparticipatie.

Grote publieke belangstelling bij de presentatie van de Kennisagenda 2017-2021, op 9 november in Culemborg.

<<< Albert van der Zeijden interviewt Therese Dona, Frederike van Ouwkerk, Roxana Wijtsma en Rien Sprenger bij de presentatie van de onderzoekslijn 'Immaterieel Erfgoed & Toerisme'.

april in Woerden) en expertmeetings met partnerorganisaties (onder meer over Immaterieel & Materieel Erfgoed op 7 september in Arnhem, i.s.m. Erfgoedvereniging Heemschut en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed). Ook werd ter voorbereiding op de onderzoekslijn Controversieel Immaterieel Erfgoed op 8 en 9 mei een conferentie in Wenen bijgewoond.

Met de Kennisagenda speelt het Kenniscentrum in op actuele vragen die leven bij de erfgoedgemeenschappen. Het Kenniscentrum probeert via elke onderzoekslijn

De komende jaren zullen in het teken staan van dialoogtafels met de gemeenschappen, het in samenwerking met de partnerorganisaties beleggen van expertmeetings en studiedagen en het op zoek gaan naar methodieken die voor de gemeenschappen handvatten bieden om aan de slag te gaan met de uitdagingen waar zij voor staan. De resultaten hiervan worden opgeleverd in november 2020.

Ook voor andere erfgoedsectoren is de agenda interessant, omdat men daar vaak voor de dezelfde dilemma's

Uitwisseling op de informatiemarkt (kraam IE West-Kuiskade Rotterdam) bij de presentatie van de Kennisagenda 2017-2020.

Sophie Elpers interviewt Arjen Kok bij de presentatie van de onderzoekslijn 'Immaterieel & Materieel Erfgoed'.

staat. En er is ook internationale belangstelling: het UNESCO-secretariaat in Parijs liet al weten interesse te hebben in meer onderzoek naar immaterieel erfgoed in de stedelijke omgeving.

Zelf zette het Kenniscentrum het onderwerp op de internationale agenda door als trekker van de Working Group Research van het ICH-NGO Forum eind november in Mauritius, parallel aan de vergadering van het Intergouvernementeel Comité, een minisymposium te organiseren over de rol van NGO's in 'participatory research', met internationaal vermaarde sprekers als

Laurier Turgeon, Valentina Zingari en Robert Baron, en door bij te dragen aan een themanummer van het internationale tijdschrift 'Memoriamedia Review. Intangible Cultural Heritage' over 'Participatory Methodologies and Intangible Cultural Heritage', dat eind december verscheen.

In 2019 wil het Kenniscentrum de totstandkoming van de onderzoekslijnen en de methodiek van 'participatory research' delen met erfgoedpartners, te beginnen binnen het Nederlands Openluchtmuseum zelf. Door de brede maatschappelijke vragen die immaterieel erfgoed oproept, is het een proeftuin van de mondialiserende samenleving.

Download [hier](#) de [Kennisagenda 2017-2020](#).

**In internationaal
UNESCO-verband
zette het Kennis-
centrum het onderwerp
op de agenda**

De inventaris is gericht op borging/voortzetting van immaterieel erfgoed

Netwerk en Inventaris

Sinds 2017 maakt het Kenniscentrum immaterieel erfgoed niet alleen zichtbaar door middel van de Inventaris Immaterieel Erfgoed Nederland maar ook via een Netwerk. Gemeenschappen, groepen en individuen kunnen op een laagdrempelige manier via de website www.immaterieelerfgoed.nl hun immaterieel erfgoed hiervoor aanmelden. Pas wanneer deze beoefenaars een erfgoedzorgplan opstellen, gericht op borging / voortzetting van hun immaterieel erfgoed, kunnen zij zich aanmelden voor de Inventaris. Op 31 december 2018 waren

Fierljeppen, Gondelvaart Giethoorn, Houtdorp Rijssen, Midwinterhoornbouwen, Oprechte Dalfser Moptraditie, Pinksterrijden, Schuttersbogenroute Didam, Shanties zingen, Sint Piterfeest in Grou, Snertkoken, Strontweek, Weervisserij, Voorschotense Paardendagen, Sallandse Bottermarkt en Buurtspraak van de buurt Ede en Veldhuizen.

Verspreid over het jaar vonden er in Arnhem zes cursussen plaats om erfgoedgemeenschappen die een traditie willen voordragen voor bijschrijving in de Inventaris te informeren over het 2003 UNESCO Verdrag, over vormen van erfgoedzorg en het opstellen van een Erfgoedzorgplan. Van het immaterieel erfgoed dat in 2018 twee jaar was bijgeschreven in de Inventaris werd de voortgang van de erfgoedzorgplannen gemonitord. Naast de Inventaris waren er op 31 december 2018 113 uitingen van immaterieel erfgoed onderdeel van het Netwerk Immaterieel Erfgoed Nederland die (nog) niet in de Inventaris zijn bijgeschreven, een toename van

De bijschrijvingen in de Inventaris Immaterieel Erfgoed Nederland krijgen vaak veel aandacht in de media. Zo ook op 1 augustus bij Houtdorp Rijssen, waar Saskia van Oostveen werd geïnterviewd door RTV Oost.

Training in over vormen van erfgoedzorg en het opstellen van een Erfgoedzorgplan door Pieter van Rooij.

Tijdens de bijschrijving van het 'Shanties zingen' in de Inventaris, tijdens het Internationaal Shanty Festival op 8 september in Rotterdam, traden de Rotterdamse Scheepsmaatjes voor honderden aanwezigen op.

er 148 uitingen van immaterieel erfgoed bijgeschreven in de Inventaris Immaterieel Erfgoed Nederland, een toename van zestien ten opzichte van 31 december 2017 (132). De meeste bijschrijvingen zijn gerangschikt binnen de domeinen Festiviteiten & Rituelen en Traditioneel vakmanschap/Ambachten. Dit immaterieel erfgoed kan rekenen op een aanzienlijk draagvlak en trekt veel publiek. De bijschrijvingen betroffen: 1 Aprilviering Brielle,

negentien ten opzichte van 31 december 2017 (94). In het Netwerk, inclusief de Inventaris, zijn per 31 december 2018 bij elkaar dus 261 uitingen van immaterieel erfgoed in Nederland opgenomen.

De Toetsingscommissie kwam in 2018 twee maal in Arnhem bijeen om voordrachten voor de Inventaris te bespreken: op 20 juni en 7 november.

Representatieve Lijst van het Immaterieel Erfgoed van de Mensheid

In november 2017 werd de eerste en tot op heden enige Nederlandse voordracht voor deze lijst, het Ambacht van Molenaar, geplaatst. Dit ambacht wordt gedragen door een schare van vrijwilligers die zich hebben verenigd in organisaties als het Gilde van Vrijwillige Molenaars, het Gild Fryske Mounders, het Ambachtelijk Korenmolenaars Gilde en Vereniging De Hollandsche Molen. Deze verenigingen organiseren onder meer molenaarsopleidingen, zodat dit bijzondere ambacht ook in de toekomst kan worden voortgezet. Nederland wil dit model van het werken met vrijwilligers graag voor het internationale voetlicht brengen en daarom wordt voor 2020 een internationale conferentie voorbereid door het Kenniscentrum, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in samenwerking met de molenaarsgilden. De voorbereidingen hiervoor startten in 2018.

In 2018 vonden vanuit het ministerie van OCW, in samenwerking met valkeniersorganisaties en ondersteund door het Kenniscentrum, de voorbereidingen plaats voor de voordracht van de Valkerij. Dit is een al bestaand multinationaal dossier op de Representatieve Lijst, waar Nederland bij aansluit, na positief advies vanuit de Raad voor Cultuur in november 2017. Naar verwachting kan het Intergouvernementeel Comité er eind 2020 een beslissing over nemen.

‘Borgen is delen!’ UNESCO heeft samenwerking en uitwisseling hoog in het vaandel staan

IE-dagen en provinciale informatiedagen

Op 14 april organiseerde het team Erfgoedzorg de eerste IE-dag van 2018 in Kasteel Woerden. Er waren 68 deelnemers (12 verbonden aan het Netwerk en 56 verbonden aan de Inventaris). Het thema was ‘Borgen is delen!’ UNESCO heeft samenwerking en uitwisseling hoog in het vaandel staan. Tijdens deze IE-dag vertelden leden van IE-gemeenschappen uit eigen ervaring hoe ze met bepaalde uitdagingen omgaan en leerden zo van elkaar. Er bleek bij de vertegenwoordigers uit de aanwezige gemeenschappen veel kennis, ervaring en kunde beschikbaar als het gaat over de borging van hun erfgoed. De dag werd geopend door de burgemeester van Woerden, Victor Molkenboer (die in 2017 de bijschrijving van de Koeiemart Woerden in de Inventaris mede ondertekende).

De tweede IE-dag vond verspreid over twee locaties plaats. Op 15 september waren er 27 deelnemers in K13 in Velp (6 verbonden aan het Netwerk en 21 verbonden aan de Inventaris) en op 6 oktober waren er 56 deelnemers in

Actieve uitwisseling tijdens een workshop van Susanne Verburg tijdens de IE-dag in Woerden op 14 april in Kasteel Woerden.

Tijdens de Zeeuwse informatiedag op 24 september in Zierikzee werden demonstraties ambachtelijke scheepsbouw verzorgd op de Stads- en Commerciwerf.

Tijdens de Friese informatiedag op 20 oktober in Scherjon's Klompenmuseum in Noardburgum gaf Jilles Scherjon een demonstratie van het machinaal klompen maken voor de aanwezigen.

Tijdens de provinciale afsluitingsdag op 24 november in Deventer ontvingen zeven erfgoedgemeenschappen uit Overijssel een voucher van 5.000 euro.

Seinwezen in Haarlem (18 verbonden aan het Netwerk en 38 verbonden aan de Inventaris). Trefwoorden voor deze dagen waren 'Informereren, Inspireren, Inventariseren, Netwerken en Doorgeven'. Nieuw voor zowel de eerste als tweede IE-dag was de mogelijkheid om te kunnen speeddaten met medewerkers van het Kenniscentrum, waarvan veel gebruik werd gemaakt.

Op de eerste IE-dag was er daarnaast een 'meet&greet' met een aantal erfgoedgemeenschappen, die daarvoor tijdens de plenaire bijeenkomst pitches verzorgden. En op de tweede dag liet keynote spreker Inke Camphens zien hoe vormen van materieel erfgoed kunnen inspireren naar het immaterieel erfgoed. De programma's voor beide IE-dagen werden afgestemd met de klankbordgroep met afvaardigingen uit erfgoedgemeenschappen. Deze klankbordgroep kwam op 24 januari bijeen in Utrecht en reflecteerde gedurende de rest van het jaar per mail.

In 2018 startte het Kenniscentrum een samenwerking met provinciale erfgoedhuizen (verenigd in het Overleg Provinciale Erfgoedinstellingen Nederland) voor het beleggen van provinciale informatiedagen in de komende jaren, mede ter uitbreiding van het Netwerk Immaterieel Erfgoed. In 2018 betrof dit Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland en de Friese stichting Erfgoed & Publiek.

Op 24 september vond in Zierikzee de Zeeuwse dag plaats. Het ochtendprogramma in het Stadhuismuseum stond in het teken van het 2003 UNESCO Verdrag en werden een aantal Zeeuwse immaterieel erfgoedgemeenschappen nader uitgelicht. 's Middags waren er workshops op locatie rondom de relatie tussen immaterieel erfgoed en:

1. ambachtelijke vernieuwing; 2. musea; 3. toerisme; 4. jongeren. Er waren 45 deelnemers.

Op 20 oktober vond de Friese dag plaats in Noardburgum. Het ochtendprogramma in Scherjon's Klompenmuseum stond eveneens in het teken van het 2003 UNESCO Verdrag, kennismaking met het naastgelegen Fierljepmuseum en de bijschrijving van enkele Friese aspecten van immaterieel erfgoed in de Inventaris, in aanwezigheid van en medeondertekend door commissaris van de Koning Arno Brok. 's Middags waren er workshops gericht op 'ambachtelijke innovatie' (AmbachtenLab) en het verfilmen van immaterieel erfgoed. Er waren 35 deelnemers.

Provincie Overijssel

Sinds 2015 draagt de Provincie Overijssel financieel bij aan de versterking van het immaterieel erfgoed in deze provincie. Uitvoering vindt plaats via het Kenniscentrum. De resultaten uit de periode 2017-2018 werden op 24 november gepresenteerd in Pakhuis met Pit in Deventer. Gedeputeerde Bert Boerman reikte op deze dag, mede namens gedeputeerde Hester Maij, vouchers van 5.000 euro uit aan zeven erfgoedgemeenschappen uit Overijssel, die in deze twee jaar hun immaterieel erfgoed bijschreven in de Inventaris Immaterieel Erfgoed Nederland. Ook zijn er in deze periode zes uitingen van immaterieel erfgoed uit Overijssel toegevoegd aan het Netwerk. Voor Netwerk en Inventaris zijn in totaal zes bijeenkomsten belegd in de provincie.

Daarnaast werden in deze jaren een workshop 'bestuurlijk vernieuwen' en trainingen 'economisch draagvlak'

en 'vrijwilligersmanagement' voor erfgoedgemeenschappen uit Overijssel belegd, waaraan twintig deelnemers van tien erfgoedgemeenschappen deelnamen. Tevens werd een verkennend onderzoek in Overijssel uitgevoerd in het kader van de onderzoekslijn 'Immaterieel Erfgoed & Toerisme'. In 2019 zal, naar aanleiding daarvan, een pilot plaatsvinden voor de ontwikkeling van een toeristische app voor het 'jaar rond' zichtbaar maken van immaterieel erfgoed in Overijssel.

AmbachtenLab

Hoog genoteerd in het Werkplan 2018 van het Kenniscentrum stond de ontwikkeling van het AmbachtenLab. Hierin werken ambachtsmensen, vormgevers en studenten samen in een kleinschalig work-

Ambachtsmensen, vormgevers en studenten werken samen in een workshop-denktankmodel

Op 25 juni vond de presentatie van het concept plaats in het Nederlands Openluchtmuseum. In dit museum zal het concept van het AmbachtenLab in 2018 en 2019 verder worden uitgewerkt en ontwikkeld, zodat de methodiek in de loop van 2019 kan worden overgedragen naar andere ambacht gerelateerde musea in Nederland. Ruim 90 deelnemers luisterden op 25 juni naar de le-

AmbachtenLab Stoelenmatten - van links naar rechts aan het werk: Maarten Strang, Kees Heurkens, Rien Stuijts en Marringje van der Dragt.

AmbachtenLab Papierscheppen: Sabine Zwikker en Leo Hoegen aan het werk.

Het proces van de AmbachtenLabs kon worden gevolgd met behulp van filmpjes via sociale media.

shop-denktankmodel gedurende 5 tot 8 wekelijkse ontmoetingen aan innovatie van het betreffende ambacht. Er wordt werkenderwijs gezocht naar duurzame ontwikkelingsmogelijkheden, naar het toekomstbestendig maken van het ambacht. Musea faciliteren deze methodiek van borging van deze specifieke vorm van immaterieel erfgoed. Het AmbachtenLab heeft als doel ervoor te zorgen dat traditionele ambachten ook in de toekomst relevant blijven, nieuwe afzetmarkten kunnen aanboren en zo doende aantrekkelijk blijven voor nieuwe beoefenaars. Vooralsnog is gekozen voor ambachten die zijn bijgeschreven in de Inventaris Immaterieel Erfgoed Nederland.

zingen, bekeken de films en deden mee aan de informatie-uitwisseling. Voorafgaand aan de presentatie werden rondleidingen verzorgd langs een aantal ambachten in het museumpark.

In september gingen de eerste twee Labs van start in het Nederlands Openluchtmuseum. Aan het AmbachtenLab 'Stoelenmatten' namen deel: ambachtsman Rien Stuijts (De Stoelenmatter, Zundert), ambachtswoman Marringje van der Dragt (stoelenmatter in opleiding), Kees Heurkens (ontwerper, Studio Yksi, Eindhoven) en Maarten Strang (ontwerper, Arnhem). "Verrassing,

verbazing, waardering”; dat waren enkele woorden die door Rien tijdens de presentatie ter gelegenheid van de oplevering werden genoemd.

Aan het AmbachtenLab ‘Papierscheppen’ namen deel: ambachtsman Leo Hoegen (De Papierderij, Utrecht) en Sabine Zwikker (beeldhouwer/ontwerper, Zutphen). De Labs waren niet toegankelijk voor publiek, maar de ontwikkelingen in het proces konden wekelijks worden gevolgd met behulp van filmpjes via de sociale media. En op 26 oktober werden, onder grote belangstelling van zo’n 75 bezoekers, de resultaten van deze Labs gepresenteerd middels een tentoonstelling in de Entreehal van het Nederlands Openluchtmuseum.

In november gingen de volgende twee Labs van start in het Nederlands Openluchtmuseum. Aan het AmbachtenLab ‘Fries houtsnijwerk’ namen deel: ambachtsman Erno Korpershoek (Atelier Het Snijpunt, De Knipe), E. Pietersen (beeldhouwer/illustrator, Zepworks, Arnhem) en Mieke Lucia (vormgever in textiel, Studio Mieke Lucia, Arnhem). Aan het AmbachtenLab ‘Papierknipkunst’ namen deel: Henk Kapitein (papierknipkunstenaar, Urk), Rinke Nijburg (beeldend kunstenaar, Arnhem), Marieke Meijer (illustratie en design, Arnhem) en Melissa van Limburg (student Creatieve Industrie bij ROC Rijn IJssel in Arnhem). De resultaten van deze Labs worden voorjaar 2019 in het Nederlands Openluchtmuseum getoond.

Serie penningen in het teken van immaterieel erfgoed

Na afloop van de presentatie van het AmbachtenLab op 25 juni in Arnhem stond het ambacht nog op een andere wijze in de aandacht. De Koninklijke Nederlandse Munt gaat de komende jaren een serie penningen uitgeven, speciaal gewijd aan immaterieel erfgoed in Nederland. Op de eerste penningen staat een ambacht centraal en op de allereerste is dat het Ambacht van Molenaar. Het eerste exemplaar werd overhandigd aan de voorzitter van het Gilde van Vrijwillige Molenaars, Erik Kopp.

De serie is een initiatief van de Koninklijke Nederlandse Munt en wordt in samenwerking met het Kenniscentrum en de gemeenschappen, die hun immaterieel erfgoed hebben bijgeschreven in de Inventaris, samengesteld. De komende jaren zullen er zo’n drie

De Koninklijke Nederlandse Munt gaat penningen uitgeven, gewijd aan immaterieel erfgoed

penningen per jaar uitgeven worden. Ze zijn enerzijds een verzamelaarsobject, maar omdat de erfgoedgemeenschappen zich ook actief gaan inzetten voor de verkoop ervan is een gedeelte van de opbrengst van de penningen die zij zelf verkopen bestemd voor hun erfgoedzorg: een eigentijdse vorm van crowdfunding.

De nieuwe serie penningen was voor de Koninklijke Nederlandse Munt aanleiding om zelf het ambacht van munten maken (modellieren) toe te voegen aan het Netwerk Immaterieel Erfgoed.

Digitalisering

In 2018 werd de in 2016 gestarte reeks van minidocumentaires over immaterieel erfgoed gestaag uitgebreid. Bij de producties van de Amsterdamse Film Stichting ligt de nadruk op de betekenis van het immaterieel erfgoed in de gemeenschap. In 2018 werden films uitgebracht over het Houtdorp in Rijssen en over de Valkerij (internationale versie). Bij de producties van Wendy van Wilgenburg ligt de nadruk op ambachtelijke vaardigheden (vaak bedreigde ambachten). Zij produceerde in 2018 films over het Ambacht van Snuifreder, Perkament maken in Wierden, Plateel schilderen in Gouda, Machinaal klompen maken en de Fijndistillatie van genever en likeur in Amsterdam.

Voor het digitaal documenteren van de bij het Kenniscentrum aanwezige foto’s van immaterieel erfgoed werd in 2018 een structuur ontwikkeld om deze onder te brengen in het digital assistance management van het Openluchtmuseum, Elvis. Met de documentatieafdeling van het museum werd een eerste verkenning gedaan om uitingen van immaterieel erfgoed te kunnen registreren in Adlib. De verkenning zal in 2019 verder worden uitgewerkt.

Bewustwording en educatie

Het begrip ‘immaterieel erfgoed’ is nog betrekkelijk nieuw in Nederland, feitelijk sinds de ratificatie van het 2003 UNESCO Verdrag. Toch zullen veel mensen meer verbintenis met immaterieel erfgoed hebben dan waarvan zij zich in eerste instantie bewust zijn. Daarom is in 2018 de voorbereiding gestart van een bewustwordingscampagne over immaterieel erfgoed, die in 2019 ten uitvoer zal worden gebracht. Doel is om een breed publiek bekend te maken met het begrip ‘immaterieel erfgoed’ en het belang ervan laten zien aan de hand van participatie, identiteit en sociale cohesie. Als eerste voorproefje werd in 2018 de flyer ‘Hoe IE-ntelligent ben jij? - FAQ’s over Immaterieel Erfgoed’ uitgebracht.

Ook werden in 2018, in samenwerking met het ministerie van OCW, de Nederlandse UNESCO Commissie en het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie Amateurkunst, voorbereidingen getroffen voor een onderwijsaanbod met betrekking tot immaterieel erfgoed, een directe taak voortvloeiend uit het 2003 UNESCO Verdrag. Ook dit zal in 2019 ten uitvoer worden gebracht, middels een pilot op enkele UNESCO-scholen.

Immaterieel Erfgoed in het Nederlands Caribisch gebied

Op 2 december 2015 gaf het ministerie van OCW het Kenniscentrum opdracht voor een verkenning van de implementatie van het 2003 UNESCO Verdrag inzake de Bescherming van het Immaterieel Cultureel Erfgoed in het Nederlands Caribisch gebied. In augustus 2017 stuurde het Kenniscentrum het ministerie hierover een tussenrapportage. Daarin werd voorgesteld de verkenning in 2018 te intensiveren per eiland i.s.m. het Dutch Caribbean ICH Committee en daarin tevens de ambities voor internationale voordrachten mee te nemen. Op 22 december 2017 werd om die reden verlenging van de subsidieperiode aangevraagd bij het ministerie. Op 12 februari 2018 gaf het ministerie per brief naar het Kenniscentrum aan in te stemmen met de actuele verkenning, waarna door het Kenniscentrum een Plan van Aanpak werd opgesteld en op 14 februari met het ministerie afgestemd. Op basis van dit Plan van Aanpak werd op 25 april opdracht verstrekt aan Richenel Ansano voor uitvoering van de verkenning in de drie Caribische landen van het Koninkrijk (Aruba, Curaçao en Sint

In 2018 is de voorbereiding gestart van een bewustwordingscampagne over immaterieel erfgoed

Maarten) en de drie openbare lichamen van Caribisch Nederland (Bonaire, Saba en Sint Eustatius). Op 22 mei 2018 werd aanvullend op de verkenning van Richenel Ansano opdracht gegeven aan Tim Timmers om nog een extra verkenning met een overwegend juridisch karakter uit te voeren.

Het rapport van de verkenning, met een aantal aanbevelingen voor de middellange termijn en vijf concrete aanbevelingen voor 2019, werd op 15 oktober opgeleverd en naar minister Ingrid van Engelshoven van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap verstuurd. De eerste twee aanbevelingen, twee intentieverklaringen voor intensievere samenwerking bij verdere implementatie van het 2003 UNESCO Verdrag (1. koninkrijk breed -tussen de vier landen-; 2. in de regio -tussen de zes eilanden-) zullen in februari 2019 ter ondertekening door haar worden ingebracht in een overleg met haar collega’s uit het Nederlands Caribisch gebied.

Van 30 oktober tot en met 2 november vond in Paramaribo een Joint Consultative Meeting plaats in het kader van het project ‘Strengthening the capacity of Surinam and the Dutch Caribbean Islands to implement the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage’. Het was de laatste bijeenkomst in het kader van dit project. Onderwerpen waren onder meer ‘Immaterieel erfgoed & natuurrampen’, ‘Immaterieel erfgoed & formele en informele educatie’ en tot slot ‘Hoe verder met de capaciteitsopbouwtrainingen na afloop van dit project’. Het Kenniscentrum nam deel aan deze Joint Consultative Meeting en verzorgde een sessie met uitleg over de Verkenning en over de voorgestelde aanbevelingen.

Presentatie van Museumpeil 49 op 12 april in het Nederlands Openluchtmuseum. Van links naar rechts: Leo Adriaanse, Stef Oosterloo (Museumvereniging), Sergio Servellón (ICOM Vlaanderen) en Jorijn Neyrinck (Werkplaats immaterieel erfgoed).

Intangible cultural heritage & Museums Project

In november 2017 ging in Museum Rotterdam het meerjarige internationale Intangible cultural heritage & Museums Project (IMP) van start, waarin het Kenniscentrum als partner optreedt, naast organisaties uit België, Italië, Frankrijk en Zwitserland (www.ichand-museums.eu). Doel van dit project is om musea attent te maken op immaterieel erfgoed en te activeren met dit erfgoed aan de slag te gaan. Dit gebeurt door middel van vijf internationale conferenties en expertmeetings die telkens een specifiek thema op het gebied van immaterieel erfgoed en musea nader belichten. In 2020 wordt het project opgeleverd met onder meer een 'toolbox', waarin praktische richtlijnen en aanbevelingen ten aanzien van de door de musea gehanteerde methodieken.

Op 27 en 28 februari 2018 vond de tweede IMP-bijeenkomst plaats in Palermo (Italië), met als thema 'Participatie'. Vanuit Nederland namen deel: Amsterdam Museum, Limburgs Museum en Zeeuws Museum. Tijdens de tweedaagse in Palermo bleek dat het integreren van immaterieel erfgoed in musea participatieve methodieken vereist. Musea moeten daarvoor de zeggenschap en autoriteit delen met mensen die zich op de een of andere manier betrokken voelen bij het betreffende immaterieel erfgoed. Zodoende ontstaan er gelijkwaardige dialogen die leiden tot interessante co-creaties. De derde IMP-bijeenkomst over immaterieel erfgoed in de stedelijke omgeving vond plaats op 25 en 26 september

in Bern (Zwitserland). Vanuit Nederland namen deel: Amsterdam Museum, Teylers Museum en Imagine IC.

Met de eerste drie conferenties/expertmeetings in Rotterdam, Palermo en Bern begint de beoogde IMP-toolbox al de nodige inhoud te krijgen. Daarom werden Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland en Werkplaats immaterieel erfgoed (België) door het Network of European Museum Organisations (NEMO) uitgenodigd op 15 november, tijdens de conferentie 'Museums out of the Box! The cross-over impact of museums', een workshop te verzorgen over de integratie van immaterieel erfgoed in musea. De betreffende 'tool' betrof een kaartspel van 42 kaarten aan de hand waarvan de deelnemende museummedewerkers in gesprek gingen over de uitdagingen bij het werken met immaterieel erfgoed.

Museumpeil

Naar aanleiding van de start van het Intangible cultural heritage & Museums Project in november 2017 besloten Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland, Werkplaats immaterieel erfgoed (België) en de redactie van het museumvakblad Museumpeil een special van Museumpeil uit te geven, gewijd aan 'Immaterieel Erfgoed en Musea', speciaal gericht op de circa 1.000 musea in Nederland en circa 450 musea in Vlaanderen én immaterieel erfgoedgemeenschappen in beide landen. Het blad werd op 12 april 2018 gepresenteerd in het Nederlands Openluchtmuseum. De eerste twee

exemplaren van deze special werden uitgereikt aan Stef Oosterloo, directeur a.i. van de Museumvereniging uit Nederland en Sergio Servellón, voorzitter ICOM Vlaanderen en lid van het Vlaams Museumoverleg. De uitgave werd mede mogelijk gemaakt dankzij een financiële bijdrage van ICOM Nederland.

Levend erfgoed, werd gespiegeld aan archeologische vondsten die wijzen op tradities uit het verleden

Actieve uitwisseling tijdens de conferentie 'Urban Cultures, Superdiversity & Intangible Heritage' op 15 februari in de Ulu Moskee in Utrecht.

Bij het symposium 'Dynamisch Erfgoed' op 11 oktober in Lelystad was Marieke Helsen een van de keynote sprekers en gaf een presentatie waarin ze immaterieel erfgoed spiegelde aan archeologische vondsten.

Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed

In 2017 riep de Europese Commissie het jaar 2018 uit tot Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed, om het belang van ons cultureel erfgoed én het behoud ervan te benadrukken. Het Nederlandse programma van dit themajaar werd geïnitieerd vanuit het Erfgoedplatform Plus van Kunsten '92 (waarvan het Kenniscentrum deel uitmaakt), in samenwerking met het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en DutchCulture. Gedurende heel 2018 vonden activiteiten en evenementen plaats in het kader van dit themajaar. Ook het Kenniscentrum droeg hieraan bij.

Op 15 en 16 februari organiseerde het Kenniscentrum, als onderdeel van het Europees Erfgoedjaar en in samenwerking met de Vlaamse organisaties tapis plein (nu: Werkplaats immaterieel erfgoed) en FARO en met de Duitse UNESCO Commissie, een tweedaagse internationale conferentie in de Ulu Moskee in Utrecht met als thema

'Urban Cultures, Superdiversity & Intangible Heritage'. Er waren zo'n 130 deelnemers, de meesten afkomstig uit Duitsland, Nederland, België, Zwitserland en Italië, maar er waren zelfs ook deelnemers uit China, Nepal en Zuid-Korea. Lezingen en workshops werden gedurende de tweedaagse conferentie afgewisseld met optredens.

Ook was het Kenniscentrum (samen met Erfgoed Brabant en Erfgoed Gelderland) medeorganisator van de Youth Summit 'The Future is Heritage', die in juni plaatsvond in Berlijn, als onderdeel van het Europees Erfgoedjaar. Vier leden van het aan het Kenniscentrum verbonden jongerenplatform 'Erfgoed Jong!' namen actief deel aan de voorbereiding en uitvoering van deze jongerenconferentie.

Op 11 oktober organiseerde de Stichting Archeologie & Publiek in samenwerking met het Kenniscentrum in Museum Batavialand in Lelystad het symposium

‘Dynamisch Erfgoed’, een verkenning tussen archeologie en immaterieel erfgoed. Het Kenniscentrum verzorgde er onder meer een presentatie, waarbij immaterieel erfgoed, levend erfgoed, werd gespiegeld aan archeologische vondsten die wijzen op tradities uit het verleden. Er waren 40 deelnemers.

Daarnaast waren binnen het immaterieel erfgoedveld zelf meerdere organisaties actief in het Europees Erfgoedjaar. Een inspirerend voorbeeld was de Europese Sint Maartensamenwerking ‘sharing citizenship; past and present’ in september, waarin inhoud en vorm werd gegeven aan de Europese Culturele Route Saint Martin (het Martinuspad) en daarmee ook de eigen IE-gemeenschap in Utrecht meer op de Europese kaart werd gezet. En een ander mooi voorbeeld is de uitwisseling die de stichting Heg & Landschap in november had met de Engelse heggenvlechtervereniging.

Ook leverde het Kenniscentrum op 11 december een actieve bijdrage aan de slotbijeenkomst in Museum Boijmans Van Beuningen in Rotterdam, waarin de Toekomstagenda Europees Erfgoed werd gepresenteerd. Doel van deze agenda is om er in de komende jaren voor te zorgen dat erfgoed(beleid) binnen Nederland en Europa nog beter aansluiting vindt bij thema’s als duurzaamheid, verstedelijking, toerisme, klimaatverandering en sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen.

Helpdesk, advisering en lezingen

Belangrijke taak gedurende het gehele jaar 2018 was het beschikbaar zijn voor een ieder die informatie wilde hebben over immaterieel erfgoed (helpdesk: telefonisch en per e-mail) en de gemeenschappen verbonden aan Netwerk en Inventaris die het Kenniscentrum op specifiek gebied om advisering vroegen (zoals de Vereniging Woonwagencultuur, Corso Koepel, Stichting Circus Cultuur, Koninklijke Nederlandse Klokkenspel Vereniging, Stichting Brabantsedag, ADM Culturele Vrijhaven en Stichting Het Klederdrachtmuseum). Rondom controverses in immaterieel erfgoed (onder meer dierenwelzijn en milieuvervuiling) kwamen vragen binnen van zowel particulieren als actiegroepen. Veel gestelde vragen en hun antwoorden werden toegevoegd aan de FAQ’s op de website www.immaterieelerfgoed.nl.

Enkele gemeenten werden door ons geadviseerd over hoe immaterieel erfgoed is op te nemen in (integraal) erf-

Dyonna Benett verzorgt een workshop tijdens ‘The Future is Heritage’.

goedbeleid en wat de betekenis is van bijschrijving van immaterieel erfgoed in de Inventaris: gemeente Alphen aan de Rijn, gemeente Urk en gemeente De Fryske Marren. Werkplaats immaterieel erfgoed (België) werd geadviseerd bij het ontwikkelen van de nieuwe website www.immaterieelerfgoed.be.

Daarnaast was het Kenniscentrum ook actief in advisering bij overleggen van het ministerie van OCW (Inzet en werving van erfgoedvrijwilligers, 9 september bij de RCE; Beladen erfgoed, 5 november bij de RCE), van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (nieuwe missie, visie en strategie van de RCE, 4 december), Kunsten '92 (dit jaar met name gericht op het Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed, meerdere overleggen), Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie Amateurkunst (Curriculum.nu op 5 juni en 28 november) en het Sociaal en Cultureel Planbureau (Het Culturele Leven, 10 culturele domeinen bezien vanuit 14 kernthema’s, op 31 januari).

Op 7 april werd voor de Vereniging Vrienden van het Openluchtmuseum een programma verzorgd om nader kennis te maken met immaterieel erfgoed. Na enkele introducerende presentaties in de Kasteelboerderij werden in het middagprogramma door erfgoedgemeenschappen interactieve presentaties verzorgd in het museumpark: anansiotories, shanties zingen, vendelzwaaien, circuscultuur en ambacht van molenaar. Er waren circa 300 deelnemers. Op 29 mei werd een Chinese delegatie uit de provincie Gansu ontvangen in het Nederlands Openluchtmuseum. Er werd een presentatie van de uitvoering van het 2003 UNESCO-Verdrag gegeven en nut en noodzaak van internationale samenwerking op het terrein van immaterieel erfgoed werden uitgewisseld. Op 5 juni werd in Antwerpen een presentatie gegeven over het werk van het Kenniscentrum in een bijeenkomst van het Verbond van Volkscultuur in de Lage Landen.

Bij alle bijschrijvingen in de Inventaris Immaterieel Erfgoed Nederland werden korte introducties op het 2003 UNESCO Verdrag en de betekenis van immaterieel erfgoed in Nederland gegeven. Tijdens een congres van de Vereniging Gemeentelijke Kermisbeheerders, op 9 april in Maastricht, werd door het Kenniscentrum een lezing gegeven over 'Kermis als immaterieel erfgoed'.

SESAM academie: samenwerking 2016-2018

Het Kenniscentrum is in 2016 een samenwerking gestart met de SESAM academie. Aan enkele immaterieel erfgoedgemeenschappen, die ondersteuning op een specifiek onderdeel van erfgoedzorg konden gebruiken, werd een aantal dagdelen advisering door ervaren Sesamadvisers aangeboden. In 2018 werd advisering gegeven aan: Bloemencorso Sint Jansklooster (6 dagdelen) voor het maken van een communicatieplan; De Papierderij (4 dagdelen) voor het meedenken over kostendekkende verkoopmogelijkheden en het vergroten van naamsbekendheid; Gilderij van Traditionele Schaapherders (8 dagdelen) voor het maken van een plan van aanpak om de cultuurhistorische waarde van schaapskuddes onder de aandacht te brengen (onder meer van de politiek) en voor een financierings- en communicatieplan; Landelijk Overleg Levende Folklore (8 dagdelen) voor onder meer het opstellen van een beleidsplan 2019-2021. In totaal zijn in de jaren 2016-2018 15 immaterieel erfgoedgemeenschappen met 165 dagdelen advisering ondersteund.

Media: vreugdevuren stemmen niet altijd tot vreugde

Gedurende het hele jaar 2018 verschenen met grote regelmaat berichten in de Nederlandse media over immaterieel erfgoed, de bijschrijvingen in de Inventaris Immaterieel Erfgoed Nederland (zo haalden de bijschrijvingen van het Houtdorp Rijssen en de Strontweek in Workum zelfs het NOS Journaal), over de vergadering van het Intergouvernementeel Comité (met name de plaatsing van Reggae op de Representatieve Lijst van Immaterieel Cultureel Erfgoed van de Mensheid) en over het Kenniscentrum zelf. Maar de topperiode voor immaterieel erfgoed in de media was toch wel de maand december, zij het niet altijd even positief. Met name de demonstraties voor en tegen Zwarte Piet in het Sinterklaasfeest, het uit de hand gelopen Vreugdevuur in Scheveningen

en de milieuvervuiling en ongelukken als gevolg van het vuurwerk bepaalden in de maand december de toonzetting in de media. Er is veel kritiek op bepaalde uitingen van immaterieel erfgoed. Dat wordt door anderen weer ervaren als dat 'onze' tradities worden bedreigd.

Het Kenniscentrum heeft er voor gekozen niet op ieder nieuwsfeit apart te reageren. Daar waar media contact opnamen met het Kenniscentrum, werd veelal doorverwezen naar de directe beoefenaars. Het Kenniscentrum vindt het van groot belang dat zij hun verhaal rechtstreeks via de media kunnen uiten, in plaats van dat er over hen wordt gesproken en geschreven, maar hen niet om reactie wordt gevraagd. Voor controverses rondom immaterieel erfgoed bestaan niet altijd directe oplossingen. Immaterieel erfgoed is levend en ook dynamisch erfgoed. Het zal altijd veranderen en met zijn tijd meegaan, maar die veranderingen gaan niet iedereen snel genoeg, waarbij natuurlijk over gewenste veranderingen ook verschillend gedacht kan worden in een diverse samenleving.

Het perspectief van het Kenniscentrum is eerst en vooral het erfgoed. Wij hebben de opdracht gekregen om via de Inventaris Immaterieel Erfgoed in Nederland de diversiteit van immaterieel erfgoed in kaart te brengen en daarbij het voortouw te geven aan de erfgoedgemeenschappen zelf, die dit erfgoed praktiseren. Wij gaan daarbij zo open en inclusief mogelijk te werk. Bij het implementeren van het Verdrag inzake de Bescherming van Immaterieel Cultureel Erfgoed heeft het Kenniscentrum er nadrukkelijk voor gekozen beschermen in te vullen als borgen door de erfgoedgemeenschappen in de betekenis van dynamisch doorgeven.

We proberen bij te dragen aan een gunstig klimaat voor immaterieel erfgoed, waarin erfgoedgemeenschappen kunnen werken aan de toekomst van hun erfgoed en daar horen veranderingen bij. Maar altijd met de instemming van de erfgoedgemeenschappen; niet 'van bovenaf' opgelegd. In 2019 zal hieraan de nodige aandacht worden besteed binnen de onderzoekslijn Controversieel Immaterieel Erfgoed. Middels dialoogtafels wordt gewerkt aan meer reflectie op dit onderwerp en aan een praktische reflectiemethode over wat immaterieel erfgoedgemeenschappen kunnen doen als hun erfgoed ter discussie komt. Een en ander zal nader worden toegelicht in een reflectiedocument dat met de Nieuwsbrief van februari 2019 zal worden verspreid.

In 2018 bracht het Kenniscentrum zes digitale Nieuwsbrieven uit: op 2 februari, 5 april, 8 juni, 16 augustus, 3 oktober en 20 december. Op 31 december bedroeg het aantal abonnees: 380.

Ook de sociale media van het Kenniscentrum mochten rekenen op toenemende belangstelling. Het Kenniscentrum is actief op Facebook, Instagram, Twitter, LinkedIn en Youtube. Eind 2018 waren er op Facebook ruim 1.000 volgers, op Instagram ruim 700 volgers en op Twitter 500 volgers. Youtube wordt vooral ingezet voor de minidocumentaires die het Kenniscentrum sinds 2016 laat produceren door de Amsterdamse Film Stichting en door Wendy van Wilgenburg. Ze worden ook op de website www.immaterieelerfgoed.nl getoond.

Organisatiezaken

Aan het begin van het jaar werd het team Kennisontwikkeling versterkt met twee nieuwe wetenschappelijk medewerkers: Susanne Verburg per 1 februari en Marieke Helsen per 1 maart. Per 15 maart startte Frank Hemeltjen als adviseur erfgoedzorg en kreeg in eerste instantie als speciale taak het opzetten van het AmbachtenLab mee. Arie Koelemij nam als adviseur erfgoedzorg per 1 september afscheid om in dienst te treden bij het Fonds voor Cultuurparticipatie, als adviseur voor onder meer immaterieel erfgoed. Hij werd op 15 oktober opgevolgd door Dyonna Bennett. Op 12 november beëindigde Iris Wissenburg haar werkzaamheden als officemanager. Zij werd tijdelijk opgevolgd door Marit Berends. Begin 2019 werd Lisanne Verbeek als nieuwe officemanager aangesteld.

Het team van het Kenniscentrum kwam in 2018 zeswekelijks bijeen. Het teamleidersoverleg (directeur en teamleiders Erfgoedzorg en Kennisontwikkeling) vond driewekelijks plaats.

De Raad van Advies kwam in 2018 vier maal bijeen: op 16 februari (aansluitend op de conferentie in de Ulu Moskee in Utrecht), op 25 juni (voorafgaand aan de presentatie van het AmbachtenLab in het Nederlands Openluchtmuseum), op 17 september (in De Rode Hoed in Amsterdam) en op 9 november (aansluitend op de presentatie van de kennisagenda in Culemborg). Op de agenda stonden onder meer advisering inzake het

Werkplan 2018, kennismaking met de nieuwe bestuurder van de stichting en advisering ten aanzien van de vijf onderzoeklijnen van de Kennisagenda 2017-2020.

Maandelijks vond er een voortgangsoverleg plaats tussen directeur en bestuurder (Willem Bijleveld tot 1 juni en Teus Eenkhoorn vanaf 1 juni). Op 7 juni gaf de directeur een voortgangsrapportage aan de Raad van Toezicht.

Gedurende het gehele jaar werd vanuit het Kenniscentrum bijgedragen aan interne presentaties binnen het Openluchtmuseum (onder meer introductiedagen voor nieuwe medewerkers) en samengewerkt met andere afdelingen (onder meer op het gebied van (online) communicatie, marketing en development).

Op 6 november vond het jaarlijkse Nederlands-Vlaams immaterieel erfgoedoverleg plaats in Antwerpen. Gedurende het jaar vonden meerdere afstemmingsoverleggen plaats met de directeur van de Nederlandse UNESCO Commissie.

De Fellowship Intangible Heritage Studies van Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland met Universiteit Utrecht kenmerkte zich in 2018 door de samenwerking bij de internationale conferentie 'Urban Cultures, Superdiversity & Intangible Heritage', in de ondersteuning bij het opzetten van het Erfgoed en Publieksgeschiedenis Lab binnen de universiteit en in bijdragen aan de collegereeks over erfgoed in het masterprogramma Cultuurgeschiedenis van modern Europa, scriptie- en promotiebegeleiding.

In het kader van de Kennisagenda 2017-2020 werd in 2018 (naast de hiervoor genoemde samenwerking met de onderzoeksgroep Cultuurgeschiedenis van Universiteit Utrecht) samengewerkt met: Meertens Instituut, Radboud Universiteit, Haagse Hogeschool, Hogeschool Inholland, Saxion Hogeschool, Zuyd Hogeschool, NHTV/Breda University of Applied Sciences, HZ University of Applied Sciences, Stenden University of Applied Sciences, Sociaal en Cultureel Planbureau, Fonds voor Cultuurparticipatie, Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie Amateurkunst, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Erfgoedvereniging Heemschut, Nederlandse UNESCO Commissie, ICH-NGO Forum, Werkplaats immaterieel erfgoed (België), FARO (België).

Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland, per 31 december 2018

RAAD VAN TOEZICHT

- Prof. dr. P. (Paul) Schnabel (voorzitter), voormalig directeur Sociaal en Cultureel Planbureau, Universiteitshoogleraar Universiteit Utrecht, lid Eerste Kamer D66, kroonlid Sociaal-Economische Raad
- Drs. C. (Chris) Breedveld, Directeur van het Kabinet van de Koning
- Mr. drs. C.O. (Ole) Bijster, voorzitter Nederlands Instituut voor Farmaco Genetisch Onderzoek, bestuurder Babel Holding B.V.
- M.H.H. (Marijke) van Haaren-Koopman, wethouder gemeente Berkelland
- J.G. (Ineke) Stam, commissaris, toezicht-houder en executive coach. Voormalig voorzitter CvB Politieacademie en hoofdcommissaris van politie
- Drs. A.S.M. (Rian) Vreeburg, directeur Hulpverlening ANWB
- Drs. R.J.X. (Roland) Wanders (tot 1 november), voormalig CFO en statutair directeur ANWB
- Drs. E.M. (Engelhardt) Robbe RA (vanaf 5 oktober), Chief Quality Officer en lid raad van bestuur Deloitte Nederland

BESTUURDER

- Mr. B. (Teus) Eenkhoorn

MEDEWERKERS

- L.C.M. (Leo) Adriaanse MEd, directeur
- D. (Dyonna) Benett (per 15 oktober), adviseur erfgoedzorg
- M. (Marit) Berends MA (per 6 september) tijdelijk officemanager
- Dr. S.M. (Sophie) Elpers, wetenschappelijk medewerker
- M.J. (Marieke) Helsen MA, MEd (per 1 maart), wetenschappelijk medewerker
- F. (Frank) Hemeltjen (per 15 maart), adviseur erfgoedzorg
- A.J.M. (Arie) Koelemij (tot 1 september), adviseur erfgoedzorg
- Drs. S. (Saskia) van Oostveen, teamleider erfgoedzorg
- P.J.J.H.M. (Pieter) van Rooij, adviseur erfgoedzorg

- S. (Susanne) Verburg MA (per 1 februari), wetenschappelijk medewerker
- I.H.A. (Iris) Wissenburg MSc (tot 12 november), officemanager
- Dr. A.T. (Albert) van der Zeijden, teamleider kennisontwikkeling

RAAD VAN ADVIES

- Y. (Yvonne) van der Zee (voorzitter), Cultuur en Erfgoed Regio Gooi en Vecht, lid Raad van Toezicht Cultuurgebouw Haarlemmermeer, lid Bestuur Prins Bernhard Cultuurfonds Noord-Holland
- F. (Frans) Schouten MSc, Associate Professor Visitor Management
- Dr. P.J.M. (Paul) Bastiaansen, erfgoedverantwoordelijke Stichting Bloemencorso Zundert
- Mr. W.B.J. (Wim) Goossens, venoot in de maatschap Goossens en Goossens Juristen, internationaal bedrijfsjurist
- A.A. (Arlette) Thys, voormalig ambtenaar van het Vlaamse Ministerie van Cultuur
- drs. P.J.G.M. (Patrick) Timmermans, directeur-bestuurder Erfgoed Brabant
- drs. M.E.W. (Marielies) Schelhaas, algemeen secretaris Nederlandse UNESCO Commissie

TOETSINGSCOMMISSIE INVENTARIS IMMATERIEEL ERFGOED NEDERLAND

- F. (Frans) Schouten MSc (voorzitter), Associate Professor Visitor Management
- Drs. M.A. (Marieke) Brugman, beleidscoördinator Nationale UNESCO Commissie Nederland
- Drs. A.H. (Adriaan) Buiks (tot 7 november), voormalig senior beleidsadviseur cultureel erfgoed bij de Provincie Overijssel
- Drs. A.H.A.G (Arjen) Kok (per 7 november), senior onderzoeker museale sector bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
- Ing. J. (Jan) van der Meulen (tot 7 november), kenner Nederlandse Folklore

- Drs. A.L.Th. (Angelo) Tromp, cultureel ondernemer en fondswerver
- J. (Jorijn) Neyrinck, directeur Werkplaats immaterieel erfgoed (België)
- A. (Anne) Schepers MA, PhD-kandidaat Universiteit Maastricht en docent Nederlands

KLANKBORDGROEP VANUIT DE ERFGOEDGEMEENSCHAPPEN

Geeft reflectie op landelijke en regionale dagen, website, nieuwsbrief, e.d.

- Norbert van Berckel - Driekoningenzingen Den Bosch
- Patrick Cramers - Circuscultuur
- Cor Crans - Cultuur van het pijproken
- Boukje van Ettore - Brabantsedag Heeze
- Frans Janssen - Kortebaandraverij Stompwijk
- Han Knol - Corso Vollenhove
- Hans van Kruchten - Draaksteken Beesel
- Fatima Oulad Thami - Hennakunst
- Bram Poldervaart - Brielse maskerade
- Cees Pronk - Smeden in Andelst
- Lex Roeleveld - Heggenvlechten
- Bernard Stolte - Groningens Ontzet
- Karel Willems - Zomercarnaval Rotterdam
- Pauline Willemse - Diamant bewerken

KERNGROEP ERFGOED JONG!

Jongerennetwerk voor immaterieel erfgoed, dat in juni 2018 bijdroeg aan The Future is Heritage, de Youth Summit in Berlijn, onderdeel van het Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed

- Dyonna Benett, adviseur erfgoedzorg bij Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland
- Daniel Koster, klompenmaker te Enter
- Lois Muller, collectieregistrator bij Nederlands Instituut voor Beeld & Geluid
- Anne Schepers MA, PhD-kandidaat Universiteit Maastricht en docent Nederlands

Graphisch ontwerp: Ontwerphaven

KENNISCENTRUM
IMMATERIEEL
ERFGOED
NEDERLAND

www.immaterieelerfgoed.nl

Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland
Bezoekadres: Hoeflerlaan 4, Arnhem
Postadres: Postbus 649, 6800 AP Arnhem
info@immaterieelerfgoed.nl
telefoon (026) 357 6113

Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland is onderdeel van het Nederlands Openluchtmuseum in Arnhem